

Лекція №30 з дисципліни «Всесвітня історія»

На тему: «Країни Африки» (с.151-160)

План:

1. Деколонізація.
2. Країни Південної Африки.
3. Країни Африки на південь від Сахари.
4. Військово-диктаторські режими в державах Африки.

1. Під деколонізацією розуміють процес надання незалежності, повного суверенітету домініонам, підмандатним територіям, залежним територіям, колоніям. Цей процес в Африці відбувався за допомогою як мирних, так і збройних засобів. У процесі деколонізації можна виділити кілька етапів. На першому етапі (1943—1956 рр.) процес деколонізації охопив переважно Азію і Північну Африку.

Європейські країни відмовилися від своїх мандатів на управління Палестиною та Йорданією (Велика Британія), Ліваном та Сирією (Франція). Було вирішено долю італійських і японських колоній і підмандатних територій. Велика Британія надала незалежність Індії (1947 р.), попередньо розділивши її на дві держави — Індію і Пакистан, острову Цейлон (Шри-Ланка) і Бірмі. Проголосили свою незалежність Індонезія (17 серпня 1945 р.), В'єтнам (2 вересня 1945 р.), відстоявши її в тривалій збройній боротьбі. У 1953 р. Франція визнала незалежність Камбоджі й Лаосу. У 1946 р. США надали незалежність Філіппінам.

На другому етапі (кінець 1950-х — 1960-ті рр.) процес деколонізації охопив здебільшого Африку. У 1957 р. Велика Британія надала незалежність Гані, Малайзії, а в 1958 р. — Гвінеї.

Переломним став 1960 р., який назвали «роком Африки». Цього року на карті з'явилися 17 нових незалежних держав: Габон, Дагомея, Верхня Вольта, Берег Слонової Кістки, Чад, Центральноафриканська Республіка (ЦАР), Конго, Бельгійське Конго, Камерун, Мавританія, Малі, Нігерія, Мадагаскар, Сенегал, Сомалі, Того, Нігер. У наступні роки розпочався процес деколонізації британських володінь на сході Африки. У 1961 р. незалежність отримала Танганьїка, у 1962 р. — Уганда, у 1963 р. — Кенія, Занзібар, у 1964 р. — Замбія, Малаві, у 1965 р. — Гамбія. Таким чином, до середини 1960-х рр. більшість країн Африки на південь від Сахари звільнилися від колоніального гніту. Під час третього етапу (1970-ті рр.) впала остання найстаріша колоніальна імперія — Португальська.

Під час четвертого етапу (1980—1990-ті рр.) здобули незалежність останні території колоніальних імперій. Так, у 1980 р. було остаточно врегульовано проблему Південної Родезії (Зімбабве), у 1982 р. Велика Британія надала незалежність Белізу, у 1990 р. під тиском світової громадськості ПАР надала незалежність Намібії. У 1997 р. Китай відновив свій суверенітет над Гонконгом, у 1999 р. — над Макао.

2. Найбільш розвинутою країною Південної Африки і загалом континенту є **Південноафриканська Республіка (ПАР)**. Вона була створена в 1961 р. Основою державної політики країни став апартеїд. Біла меншість ПАР мала виключне право на владу в країні, а представники іншої раси вважалися людьми другого ґатунку.

Заборонялися антирасистські організації, у тому числі Африканський національний конгрес (АНК), лідер якого в 1964 р. був засуджений на довічне ув'язнення.

У білій громаді намітився розкол: більшість почала виступати за політичні реформи й створення багаторасової демократичної держави. Першим кроком у цьому напрямі стало прийняття нової Конституції 1984 р. У 1989 р. до влади в ПАР прийшов Фредерік де Клерк. Він здійснив реформи, які призвели до падіння расистського режиму. У 1994 р. в ПАР уперше було проведено вільні вибори. Президентом країни став лідер АНК Нельсон Мандела.

Проте прихід до влади лідерів корінного населення не сприяв економічному розвитку держави. У країні зросли злочинність і насильство.

15 січня 1975 р. лідери основних угруповань, які вели боротьбу проти колонізаторів в **Анголі** (Народний рух за визволення Анголи (МПЛА), Національний союз за повну незалежність Анголи (УНІТА), Національний фронт за звільнення Анголи (ФНЛА)), підписали договір про створення перехідного уряду та проведення загальних виборів. 31 січня 1975 р. такий уряд було сформовано. Проте, не задовольнившись розподілом влади, УНІТА спровокував громадянську війну.

У ніч із 4 на 5 листопада 1975 р. Ф. Кастро прийняв рішення направити в Анголу війська, які зуміли зупинити наступ і розгромити агресора. 11 листопада 1975 р. лідер МПЛА Агостіньйо Нето проголосив незалежність Анголи. Країна обрала соціалістичний шлях розвитку.

Складна ситуація виникла в **Південній Родезії**. Там проживала значна біла меншина, переважно фермерство. У 1965 р. вона проголосила незалежність Родезії і намагалася створити державу на зразок ПАР. Тобто біла меншина проголосила своє виключне право на владу — режим апартеїду (расової дискримінації). Була розроблена нова Конституція, яка визнавала рівність рас, на її основі було проведено вибори та проголошено незалежність нової держави — Зімбабве 18 квітня 1980 року.

Останньою територією, що здобула незалежність, була колишня Південно-Західна Африка (**Намібія**), мандат на управління якою було передано Південноафриканському Союзу (ПАС) після Першої світової війни. ПАС (згодом ПАР) намагався взагалі анексувати цю територію. У 1966 р. африканське населення розпочало збройну боротьбу за незалежність, яку оголосила Організація народів Південно-Західної Африки. У 1973 р. ООН позбавила ПАР мандату на цю територію, а в 1977 р. було прийнято резолюцію про виведення військ ПАР. Лише в 1989 р. в ПАР зрозуміли безперспективність намірів утримати за собою Намібію. Так з'явилася ще одна держава в Африці.

3. На час завоювання цими країнами незалежності основна частина населення була зайнята в традиційних галузях господарства, де панували родоплемінні відносини. Однак країни регіону мали успіх у створенні режимів тиранії — як прорадянських, так і прозахідних. Нестабільність регіону посилювалася через штучність африканських кордонів.

У результаті колоніальних поділів Африки 44 % державних кордонів проходять по меридіанах і паралелях, 30 % — по прямих і заокруглених лініях і лише 26 % — по кордонах розселення етнічних груп. 13 держав не мають виходу до моря, а це означає,

що в них відсутні надійні шляхи сполучення із зовнішнім світом. Через такі штучні кордони в Африці немає однонаціональних і моноетнічних держав (крім Сомалі, але й вона поділяється на клани).

В Ефіопії після тривалої громадянської війни й жахливого голоду 1983—1985 рр., організованого владою для придушення повстанського руху, на частині території було проголошено незалежну державу Еритрею. Мирний договір між двома державами було підписано лише у 2018 р.

У 1980-ті рр. Лівія відкрито втрутилася в етнічний і релігійний конфлікт у Чаді. Вона претендувала на частину території країни. Щоб не допустити поширення впливу Лівії, Франція направила в Чад свої війська. Лівійські війська зазнали поразки, а Міжнародний суд визнав територіальні претензії Лівії безпідставними.

Досить різноманітний етнічний склад за умови збереження родоплемінних відносин став причиною ще однієї особливості політичного життя країн Африки — трайбалізму. Трайбалізм — племінний або етнічний сепаратизм у суспільстві. На практиці він означає, що всі соціально-економічні відносини обумовлені родоплемінними, етнічними відносинами. Політичні партії створюють за етнічною ознакою, справи прагнуть вести із представниками свого племені.

4. Однією із характерних рис розвитку Африканського континенту стало існування військово-диктаторських режимів і домінування військових у суспільно-політичному житті. Внутрішніми причинами цього явища були:

- „„ незавершеність процесів формування суспільства країн Африки;
- „„ відносно короткий період незалежного розвитку країн Африки;
- „„ складний взаємозв'язок різних типів економічних відносин;
- „„ слабка соціально-класова диференціація суспільства;
- „„ залишки родоплемінних відносин;
- „„ широкий спектр ідеологічних поглядів населення.

Військово-диктаторські режими в Африці характеризуються політичною та економічною нестабільністю, насильством, низкою державних закоротів, міжетнічними суперечностями, війнами, гонкою озброєнь (в Африці на озброєння витрачається 5 % ВВП, у Південній Азії — 3,6 %, у Латинській Америці — 1,6 %), зростанням політичної ролі армії в суспільстві, диктаторськими методами правління, корупцією.

Військово-диктаторські режими в Африці в 1960—1980ті рр. можна поділити на правоавторитарні та лівоавторитарні. Правоавторитарні режими утвердилися в Заїрі, ЦАР, Сьєрра-Леоне, Чаді, Ліберії, Руанді; лівоавторитарні — в Ефіопії, Лівії, Малі, Анголі, Мозамбіку.

Іді Амін в **Уганді** відомий масовим знищенням людей. За вісім років його правління в 1970-ті рр. в країні було вбито 800 тис. осіб. Зрештою його влада була повалена в результаті агресії сусідніх держав.

Бельгійське Конго здобуло незалежність у 1960 р. Проте одразу в країні спалахнула громадянська війна, у яку були втягнуті сусідні держави, провідні країни світу, ООН. Після завершення війни в 1965 р. у країні утвердився при владі Жозеф-Дезіре Мобуту. Він правив понад 30 років (у 1971 р. перейменував країну на Заїр). Згідно зі складеною

ним Конституцією в країні існувала лише одна політична партія, до якої автоматично було зараховано все населення. За роки його правління Заїр із багатої країни перетворився на одну з найбідніших: зовнішній борг країни досяг 8 млрд доларів США.

Було повернено попередню назву країни — Демократична Республіка Конго (ДРК), почалося проведення реформ, проте вони перетворилися на новий перерозподіл власності на користь тих сил, що прийшли до влади. Становище в країні залишається нестабільним. Конфлікт, що триває з 1998 р., у який були втягнуті всі сусідні держави, забрав життя понад 2,5 млн осіб. Його називають Першою африканською війною (1998—2002 рр.). Новий спалах насильства стримується військами ООН.

В **Ефіопії** в результаті державного перевороту 1974 р. до влади прийшов «червоний диктатор» Менгісту Хайлі Маріам. У країні було ліквідовано монархію і проголошено демократичну республіку. Режим М. Х. Маріама не мав соціальної опори. Утримати владу йому вдалося завдяки згуртованості суспільства перед агресією Сомалі та активній допомозі СРСР, Куби.

Однією з найбільш розвинених країн Африки на південь від Сахари є **Нігерія**, яка прагне відігравати провідну роль на західному узбережжі Африки. Основне джерело прибутку країни — поклади нафти. Щоб запобігти черговим проявам сепаратизму, Нігерія стала федеративною республікою. За роки незалежності більшу частину часу в країні панував військовий режим. Спроба в 1993 р. генерала Ібрагіма Бабангіді передати владу цивільним не вдалася. Країна перебуває у стані постійного внутрішнього конфлікту між племенами й прихильниками різних релігій.